

Den svenska paradoxen – en upprättelse för läkarkåren!

■ I den svenska debatten har läkarkåren länge fått bära hundhuvudet för skenande långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar. Ändå ligger Sverige väl till vid en internationell jämförelse [1]. Alf Nachemson (LT 20/2004, sidan 1841) presenterar en trovärdig förklaring till fenomenet; nu är det bara den bästa arbetskraften som är kvar på arbetsplatserna.

Tolkning av överdödligheten

Överdödligheten bland de utslagna från arbetsmarknaden kan tolkas på minst två sätt:

1. De dör för att registrerat arbete är en kraftfull, livsbevarande behandling.
2. De dör för att det faktiskt var någon svaghet som föranledde sjukskrivningar och förtidspensionering.

Jag tror att den senare förklaringen i stort sett är den riktiga. Under sitt sista årtionde efter utslagningen gör många av de utslagna värdefulla insatser för sam-

hället, som biträdande barnpassare åt barnbarn med pressade föräldrar i kärriären, som kapitalbyggare i hus och fastigheter, som viltvårdare och vattenskötare, som fritidspolitiker och föreningsmänniskor, som en rörlig reserv när det kärvar på den gamla arbetsplatsen. Den här tolkningen innebär en upprättelse för läkarkåren.

Vi är inte bovorna i det svåröverskådliga produktionsdramat; vi är de ansvarstagande domarna och linjemännen som fattar de svåra besluten – i stort sett de rätta besluten – och hindrar att spelet urartar till massaker [2].

Nytänkande behövs för de utslagna

Jag sympatiserar med tanken att man borde lyfta fram de utslagnas insatser och göra insatserna synliga i bruttonationalprodukten. Det finns dock några problem. Till exempel har sjukvårdshuvudmännen gjort betydande insatser för att omskola och återanvända begagnad arbetskraft [3]. Det kräver något av ett

nyttänkande att hitta de nischer som de utslagna kan återvända till och göra nytta.

Det är inte alldeles givet att det är de utslagna och kortlivade som är de minst produktiva. Vi som fått leva längre och arbeta längre, vi har troligen också haft roligare. En grovarbetare som jag känner sedan 65 år är fortfarande i farten som ålderspensionär, låt vara på halvfart numera. Hans teori är att »den generation som byggde Sverige också kommer att äta upp det«.

Bo Norberg

*internist, medicinkliniken, Norrlands
Universitetssjukhus, Umeå,
bo.norberg@vll.se*

Referenser

1. Norberg B. Kunskap är fred [kultur]! Rondellen 2004;19. URL: <http://www.rondellen.net>
2. Norberg B. Villervalla – en modell av produktions-spelet [hälsa]! Rondellen 2000;2. URL: <http://www.rondellen.net>
3. Norberg B. Leadership and ownership. The Swedish crisis of health care [health]! Rondel 2002;12. URL: <http://www.rondellen.net>

Vi är alla dödliga

■ Läkartidningen har de senaste åren varit full av artiklar om de accelererande sjukfallen. Vår interna debatt kännetecknas många gånger av ett »vi och de«-tänkande – »vi« är läkarna och »de« är patienterna. Undertecknad hör till båda grupperna, vilket givetvis färgar min bild och gör att jag med extra uppmärksamhet läser kloka – liksom mindre klartänkta – inlägg i debatten.

Ibland tenderar »vi«, läkarkollegorna, att distansera sig från »de«, våra medmänniskor, och därvid tappa medkänslan. Ett av de senaste inläggen, skrivet av en högt aktad professor som arbetat med SBU, får mig att rysa och undra vilken människosyn som ligger bakom – och vilken statistisk insikt som präglar hans övriga verk.

Sjukskrivningarna och kausalsambandet

Det är väl bekant och statistiskt klarlagt att om en person varit sjukskriven en viss tid, ofta nämns 3–4 månader, är prognosen för återgång till arbete dålig och mortaliteten förhöjd. Men såvitt jag vet finns det ingen som helst evidens för ett kausalsamband – att det är sjukskrivningen i sig som orsakar att patienten inte återkommer till arbetslivet eller rentav dör.

Jag är väl medveten om sysslolöshetens och utanförskapets negativa konsekvenser. Men som påpekats tidigare i debatten sker ju också ett urval genom att

patienter med enklare sjukdomar hinner tillfriskna och utgå ur gruppen! Kan det vara så att de som inte återgått till arbete efter fyra månader är ett urval av mer sjuka än de andra? Jag jobbar själv inom palliativ vård med människor som orsakar både långa sjukskrivningar och hög mortalitet.

Jobba i vården

Men Alf Nachemson föreslår vänligt i LT 20/2004 (sidan 1841) att man ska lösa problemet med överdödlighet i den sjukskrivna gruppen genom att se till att de jobbar – kanske i vården (som läkare? min anmärkning), och varför inte med något lägre lön. Genom denna briljanta lösning ska »de i vissa situationer något sämre fungerande medborgarna, de med 'ont' eller 'utbrändhet' ... förbättra sin egen hälsa«.

Ett annat fräscht förslag – och jag begriper ironin – är att förtidspensionera många med oklara åkommor tidigt, för

Replik:

Kostnaderna talar sitt alltför tydliga språk

■ Att mitt debattinlägg om den svenska paradoxen skulle framkalla reaktion förvånar mig ej – det var faktiskt meningen.

Bo Norberg håller ju i stort sett med mig även om han egentligen ser samma problem som jag själv, nämligen svårig-

att därigenom, via övermortalitet i den gruppen, »bespara vårt samhälle från ytterligare snedvridning av ålderspyramiden«. Ännu en utsaga byggd på det icke existerande kausalsambandet.

Alf Nachemson – glöm inte att även du är människa. Som emeritus behöver du inte bli sjukskriven. Men du kan bli sjuk och du kommer att dö som vi andra. Jag hoppas att du innan dess har slutat ironisera över dina »något sämre fungerande« medmänniskor och deras svagheter. Dina resonemang luktar gammalt och jag är glad att det inte är ryggyrk jag själv lider av.

Ulf Torstensson

*specialist i allmänmedicin, Skellefteå
ulf@medimus.ac.se*

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Tidigare långtidssjukskriven, nu mottagare av deltidssjukersättning – samt skattebetalare.

heterna att synliggöra de utslagnas–förtidspensionerades insatser i BNP. Även Norberg har sett förtidspensionerade patienter arbeta »svart« – i sin egen något reducerade takt.

Ulf Torstenssons inlägg är betydligt